

No Waste is Good Waste
Promoting EU Waste Prevention
to the No.1 Priority in the Hungarian
and Slovenian Waste Policies

HUMUSZ (Waste Prevention Alliance)
Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
2002/000-315.02.04. Access 2002 Programme
Grant contract No. 5748102-0204-0006

Politika in dejavnosti preprečevanja odpadkov

25. maj 2005, Center Evropa

Poročilo z delavnice

Pripravil:

Albin Keuc

Program Delavnice

fokus

društvo za sonaraven razvoj

Cesta na Roglo 17c, 3214 Zreče
tel: 041 291091 ali 040 722149
e-pošta: info@focus-ngo.org
http://www.focus-ngo.org

umanotera

Umanotera • Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
Slovenian Foundation for Sustainable Development

p.p. 4440, Resljeva 20
1000 Ljubljana
Slovenia
tel: (+386 1) 439 71 00
fax: (+386 1) 439 71 05
email: info@umanotera.org
http://www.umanotera.org

Delavnica

Politika in dejavnosti preprečevanja odpadkov

25. maj 2005, Center Evropa

Program

10.00	<i>Uvodna beseda</i> , Lidija Živčič, Focus	
10.05	<i>Predstavitve ciljev delavnice</i> , Albin Keuc	
10.15	<i>Politika in dejavnosti za preprečevanje nastajanja in zmanjševanje količin odpadkov v Sloveniji</i> , Albin Keuc	
10.45	Vprašanja in razprava	
11.15	<i>Analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti (PPPN)</i> razvrščanje značilnosti trenutnega stanja na področju preprečevanja nastajanja in zmanjševanja količin odpadkov v Sloveniji	Delo v skupinah
12.00	Predstavitve rezultatov analize PPPN med skupinami dopolnitev rezultatov s strani udeležencev dela druge skupine	
12.10	Povzetek rezultatov analize	
12.15	Odmor (kava in prigrizek)	
12.45	Identifikacija potreb in možnih ovir	Delo v skupinah
13.00	Priprava nabora ukrepov oblikovanje nabora ukrepov za krepitev dejavnosti vlade in za potrebe državnega razvojnega programa	Delo v skupinah
14.00	Predstavitve rezultatov dela v skupinah	
14.15	Razprava	
14.30	Povzetek rezultatov delavnice in zaključek	

Projekt finančno podpira Evropska unija
PHARE ACCESS Program 2002
Grant no. 5748102-0204-0006

Spisek prisotnih na delavnici

Albin Keuc, Gaja

Lidija Živčič, Fokus

Barbara Kvac, Fokus

Nina Luznar, Britansko Veleposlaništvo

Franc Černec, IPC

Andrej Janežič, Slovenske železnice

Barbara Bernard Voldin, ARSO

Maja Zakotnik, Umanotera

Vesna Fujs, Infonet INFO TV

Irena Koželj, MOP – ARSO

Manuela Škoda, Kostak d.d. Krško

Potek delavnice

Udeležence je najprej pozdravila Lidija Živčič (Fokus), nato pa je Albin Keuc podal namen delavnice, ki je bil dobiti nabor ovir in potreb na področju preprečevanja odpadkov v Sloveniji. Po kratki predstavitvi vseh udeležencev je Albin Keuc naredil uvodno predstavitev. Uvodno predstavitev so sestavljali štirje sklopi:

- Kaj je preprečevanje nastajanja odpadkov?
 - Trajnostna raba naravnih virov
- Evropska unija in odpadki
 - Tematska strategija preprečevanja in reciklaže odpadkov
 - Predvideni ukrepi
- Stanje na področju odpadkov v Sloveniji
- Politika in zakonodaja ravnanja z odpadki

Keuc je podal kratko zgodovino ravnanja in gospodarjenja z odpadki v Evropi po objavi spoznanj Rimskega kluba iz leta 1972. Že takrat so strokovnjaki priporočili:

- »nove metode za zbiranje odpadkov, da se zmanjša onesnaženost in se odvrženi material pripravi za vračanje v obtok«,
- »učinkovitejše tehnike vračanja porabljenih virov v obtok, da se znižajo stopnje izčrpanja neobnovljivih virov« ter
- »boljše oblikovanje izdelkov, da se podaljša njihova življenjska doba in olajšajo popravila, tako da bi stopnja razvrednotenja kapitala postala minimalna«.

V 90-tih se je mednarodna skupnost odločila za trajnostni razvoj, »ki zadovoljuje potrebe današnjih generacij, ne da bi pri tem oviral možnosti prihodnjih generacij pri zadovoljevanju njihovih lastnih potreb« in poudarila pomembnost

- načela upravljanja od zibelke do groba,
- načela odgovornosti proizvajalcev in
- načela spreminjanja proizvodnih in potrošniških vedenjskih vzorcev.

V zadnjih desetletjih smo priča veliki rasti količin odpadkov, kar je neposredno vezano na rabo in uporabo naravnih virov – trend je v velikem nasprotju z deklaracijami o trajnostnem razvoju. Evropska unija se je zato v začetku novega tisočletja odločila za pripravo dveh tematskih strategij v sklopu svoje okoljske politike:

- Tematska strategija rabe naravnih virov (2003)
- Tematska strategija preprečevanja in recikliranja odpadkov (2003, tik pred oblikovanjem končnega predloga)

Vsebini obeh strategij sta vključeni (vsaj deklarativno) v nastajajoči nacionalni program varstva okolja Republike Slovenije.

Stanje na področju preprečevanja in zmanjševanja odpadkov v Republiki Sloveniji (in tudi v Evropi) določajo:

- pomanjkljivo poznavanje stroškov in gospodarnosti posameznih oblik predelave odpadkov
- pomanjkljivo poznavanje oblikovanja tokov odpadkov, namenjenih predelavi
- pričakovana harmonizacija predelovalnih standardov za tehnološke procese (BAT)
- nepopolna definicija odpadka (kot tržnega blaga)
- delovanje skupnega evropskega trga

Možni so različni ukrepi za izboljšanje stanja na področju gospodarjenja z odpadki:

- kvantificirani cilji za predelavo (reciklažo)
- instrumenti za promoviranje preprečevanja in
 - spodbude
 - zelena javna naročila
 - okrepitev IPPC zahtev
 - REACH
- reciklaže
 - dajatve na odlaganje odpadkov
 - krepitev odgovornosti proizvajalcev
 - dodatni tržni mehanizmi in spodbude
 - dodatni predpisi
 - razširitev IPPC zavezancev na celoten sektor
 - določitev standardov kakovosti obratov za predelavo
- ukrepi za izboljšanje zakonodajnega okvira, dodatni raziskovalni in razvojni programi ter programi za krepitev povpraševanja po recikliranih materialih

Slovenija je v zadnjem desetletju precej zapolnila pravno in politično praznino na področju ravnanja z odpadki, vendar se sooča z velikimi težavami pri izvajanju zakonskih zahtev in doseganju strateških in programskih ciljev.

Preprečevanje nastajanja odpadkov je sicer deklariran cilj – a deluje bolj kot dekoracija.

Ukrepanje je v prvi vrsti prepuščeno gospodarstvu (podjetjem) – »prostovoljno«. V državi delujeta dva programa, ki vsebujeta elemente preprečevanja nastajanja odpadkov: projekt »Čista proizvodnja« (ca. 45 podjetij) in projekt EkoProfit (ca. 35 podjetij). Velika pozornost je posvečena pridobivanju certifikatov kakovosti ISO 14000 (in v veliko manjši meri evropskemu standardu EMAS).

Investicije v okoljske naložbe (ki jih objavlja SURS) v zadnjih letih po uvedbi cele vrste okoljskih taks, sicer naraščajo, vendar na področju odpadkov gre predvsem za investicije v odlagalne in zbiralne kapacitete.

Veliko vprašanje je, ali so okoljske dajatve optimalno usmerjene v spodbujanje za preoblikovanje proizvodnih procesov (in proizvodov) ali pa so predvsem sredstvo za izgradnjo komunalne infrastrukture.

Eko Sklad je v zadnjih letih sofinanciral (v obliki ugodnih kreditov) veliko infrastrukturnih projektov (kot »matching fund« prioritetnih projektov) in v mnogo manjši meri projekte za spreminjanje proizvodnih vzorcev.

Velika pridobitev za načrtovanje na področju ravnanja z odpadki je tudi sistem poročanja, ki je bil uveden v zadnjih letih. V sistem je zajetih okoli 3000 povzročiteljev odpadkov (tj. tisti zavezanci za poročanje, ki imajo na leto več kot 10 ton komunalnih in/ali več kot 5 kg nevarnih odpadkov), pri katerih nastane 572 različnih vrst odpadkov (po klasifikacijskem seznamu). To predstavlja dobro podlago za določitev:

- prednostnih industrijskih dejavnosti
- prednostnih vrst odpadkov
- oblikovanje odzivov (politike, ukrepov, dejavnosti,...)

Na področju preprečevanja in zmanjševanja odpadkov imamo v Sloveniji veliko odprtih priložnosti in možnosti za ukrepanje na različnih ravneh:

- Politike in strategije
- Zakonodaja
- Ekonomski mehanizmi
- Instrumenti vzpodbujanja
- Raziskovanje in razvoj
- Spreminjanje proizvodnih in potrošniških vzorcev
- Izobraževanje in obveščanje

Povzetek razprave

Namen razprave je bil identificirati priložnosti, prednosti ter ovire oziroma nevarnosti na področju preprečevanja nastajanja odpadkov v Sloveniji.

Najprej je bilo ugotovljeno, da so podatki o količinah odpadkov bili prenovljeni in da so sedaj na voljo že podatki za 2004. ARSO meni, da so bili določeni ukrepi za

preprečevanje nastajanja odpadkov na ravni države že sprejeti (npr. informiranje in ozaveščanje ljudi, razdeljevanje kompostnikov), vendar pa bi morali biti sprejeti še dodatni ukrepi. Razprava je pokazala, da se pogovor o preprečevanju nastajanja odpadkov zelo hitro konča v razpravi o ločenem zbiranju odpadkov. Po podatkih ARSO naj bi bilo ločeno zbranih 13 – 15 % komunalnih odpadkov, vendar pa zbiranje ločeno zbranih odpadkov z istim tovornjakom deluje zelo demotivirajoče za ljudi, ki ločeno zbirajo odpadke.

Ker smo želeli razpravo obdržati na temi preprečevanja nastajanja odpadkov, smo poskušali definirati, kaj preprečevanje sploh pomeni. Ugotovili smo, da nastajanja odpadkov ni mogoče preprečiti popolnoma, mogoče je zmanjšati le omejeno količino odpadkov: odpadki bodo vedno nastajali, vprašanje pa je koliko jih bo nastalo in kaj bomo z njimi počeli ter koliko bomo lahko plačevali za odpadke. Preprečiti nastajanje določenih odpadkov bi bilo mogoče le skozi prepoved rabe določenih materialov. Papirna industrija se npr. ukvarja s problemom, ko so njihovi stranski produkti opredeljeni kot odpadki, dejansko pa so tržni produkti.

V Sloveniji imamo nekaj podjetij, ki so zmanjšala količine odpadkov, predvsem zaradi zniževanja stroškov proizvodnje. Taksa za odlaganje je ena glavnih spodbud za preprečevanje nastajanja odpadkov (skozi ločeno zbiranje).

Udeleženci so ugotovili, da se v glavnem s problemom odpadkov ukvarjajo samo tisti, ki jih to zanima. Ljudem ponavadi manjka motivacije za spremembo svojih navad. Na splošno smo ugotovili, da je odrasle ljudi težko motivirati, saj morajo v svojem početju videti smisel, veliko lažje pa je ozaveščati otroke. Komunalna podjetja se veliko ukvarjajo z izobraževanjem mladih. Na ta način dosežejo tudi njihove starše, kar ima dvojni učinek.

MOP si je za prioriteto nalogo zadalo uvedbo zelenih javnih naročil – s tem se ustvari trg za okolju prijaznejše izdelke (npr. recikliran papir). Obenem pa s tem dajejo dober zgled ostalemu prebivalstvu. Javna naročila lahko igrajo pomembno vlogo pri spremembi vzorcev obnašanja.

Ob koncu razprave smo prišli do ugotovitve, da je preprečevanje nastajanja odpadkov izredno težko definirati. Odpadke lahko zmanjšamo do določene mere, ostalo pa obvladujemo. Ugotovili smo tudi, da je morda treba razmišljati tudi o tem, da je potrebno osebno svobodo ljudi na nek način omejiti – spreminjanje potrošniških navad; do sedaj je potrošniško družbo vzgajala industrija in to je potrebno spremeniti.

Rezultati delavnice

Zaradi majhnega števila udeležencev se je oblikovala le ena delovna skupina, ki je opravila osnovno analizo PPPN (prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti) v RS za preprečevanje in zmanjševanje količin odpadkov. Rezultat delavnice je predstavljen v spodnji tabeli. (V tabelo so smiselno preneseni zapisi udeležencev, ki so smiselno prirejeni, glede na spremljajočo razpravo).

Prednosti	Pomanjkljivosti
<ul style="list-style-type: none"> ▪ »krepka« Agencija RS za okolje ▪ informacijski sistem podatkov o nastajanju, zbiranju, predelavi in odstranjevanju odpadkov ▪ poznavanje snovnih tokov na ravni 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neobstoje pokrajin ▪ Šibka komunikacija med akterji ▪ Kultura dogovarjanja in spoštovanja dogovorjenega

<p>sistema</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obremenjenost predelovalcev odpadkov s taksami za ostanke predelanih odpadkov («rejects«) ▪ Pomanjkanje komunikacije med lokalno in državno ravno ▪ Šibki inšpekcijski nadzor ▪ Premajhna izraba potencialov Agencije RS za okolje
<p>Priložnosti</p>	<p>Nevarnosti</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pozitivne posledice implementacije EU zakonodaje v Sloveniji ▪ Zmanjševanje cene na enoto proizvoda – povečanje konkurenčnosti ▪ Izgradnja sistema za ocenjevanje in motiviranje za povečevanje snovne učinkovitosti (glej energetska učinkovitost) ▪ Trženje odpadkov – surovin doma in v tujini ▪ Višanje cen sekundarnih surovin na trgu ▪ Odkrivanje in zapolnjevanje novih tržnih niš ▪ Obvladljivost sistema (navade ljudi) ▪ Individualno tehtanje odpadkov ▪ Obveščanje o načinih odstranjevanja odpadkov ▪ Uvajanje in krepitev komunalnih inšpektoratov 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Višanje cen ravnanja z odpadki in odpadkov samih (mala država - majhen sistem) ▪ Preveč restriktivna zakonodaja (omejevanje osnovnih pravic) ▪ Poenotenje cen komunalnih storitev na področju odpadkov ▪ Centralizirano odredanje/odločanje ▪ Nadaljnja rast uporabe kompozitnih materialov

Na koncu delavnice je Albin Keuc predstavil še nekaj možnih dodatnih ukrepov in priporočil:

- Pravične/pravilne cene storitev/naravnih virov
- Odstranjevanje “perverzih” podpor/odpustkov
- Subvencije (raziskovanje, razvoj, nove tehnologije)
- Davčne olajšave
- Depoziti
- Krepitev trga recikliranih materialov
- Predplačila

- Razširjena odgovornost proizvajalcev (prevzem izrabljenega proizvoda)
- Krepitev odgovornosti proizvajalcev (vsebnost nevarnih snovi)
- PRTR (EPER, register izpustov in prenosov onesnaževal)
- Prepoved odlaganja (različnih vrst odpadkov)
- Določitev kvot za rabo naravnih virov
- Obratovalni standardi – okoljska dovoljenja
- Kvantificirani cilji na področju preprečevanja
- Ozelenjevanje javnih naročil
- Okoljsko oblikovanje (povratnost, razgradljivost, razstavljivost, nenevarne sestavine,...)
- Tehnična pomoč podjetjem
- Zagotavljanje informacij in izobraževanje
- Obveznosti poročanja (poročilo o trajnostnem razvoju, okoljsko poročilo,...)
- Okoljski znak
- EMAS, ISO 14000

Politika in dejavnosti preprečevanja odpadkov

Albin Keuc

Center Evropa, 25. maj 2005

2005 © **Gaja** - Društvo za trajnostni razvoj

Vsebina

- Kaj je preprečevanje nastajanja odpadkov?
 - Trajnostna raba naravnih virov
- Evropska unija in odpadki
 - Tematska strategija preprečevanja in reciklaže odpadkov
 - Predvideni ukrepi
- Stanje na področju odpadkov v Sloveniji
- Politika in zakonodaja ravnanja z odpadki

Zgodba ... se ponavlja ...

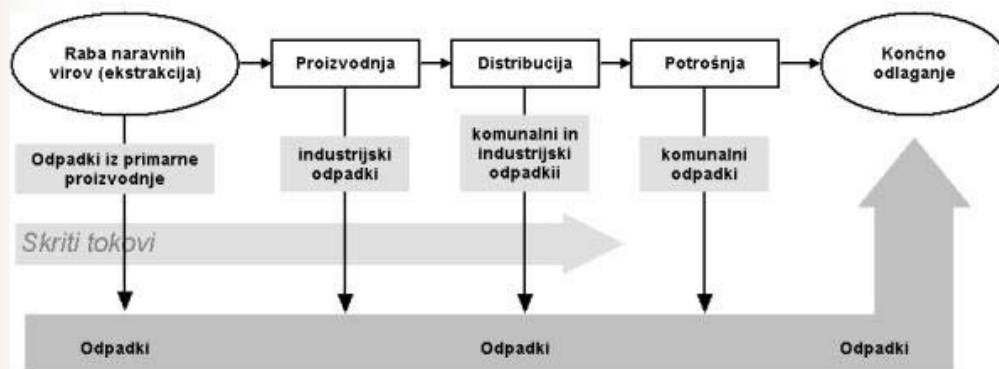
- »nove metode za zbiranje odpadkov, da se zmanjša onesnaženost in se odvrženi material pripravi za vračanje v obtok«,
- »učinkovitejše tehnike vračanja porabljenih virov v obtok, da se znižajo stopnje izčrpanja neobnovljivih virov« ter
- »boljše oblikovanje izdelkov, da se podaljša njihova življenjska doba in olajšajo popravila, tako da bi stopnja razvrednotenja kapitala postala minimalna«.

Donella H. Meadows in ostali, *Meje Rasti*, Poročilo za raziskavo Rimskega kluba o težavnem položaju človeštva, Gankarjeva založba, Ljubljana **1974!**

Trajnostni razvoj in odpadki

- razvoj, »ki zadovoljuje potrebe današnjih generacij, ne da bi pri tem oviral možnosti prihodnjih generacij pri zadovoljevanju njihovih lastnih potreb«
 - načelo upravljanja od zibelke do groba
 - načelo odgovornosti proizvajalcev
 - načelo spreminjanja proizvodnih in potrošniških vedenjskih vzorcev

Snovni tokovi in odpadki

Preprečevanje v OECD

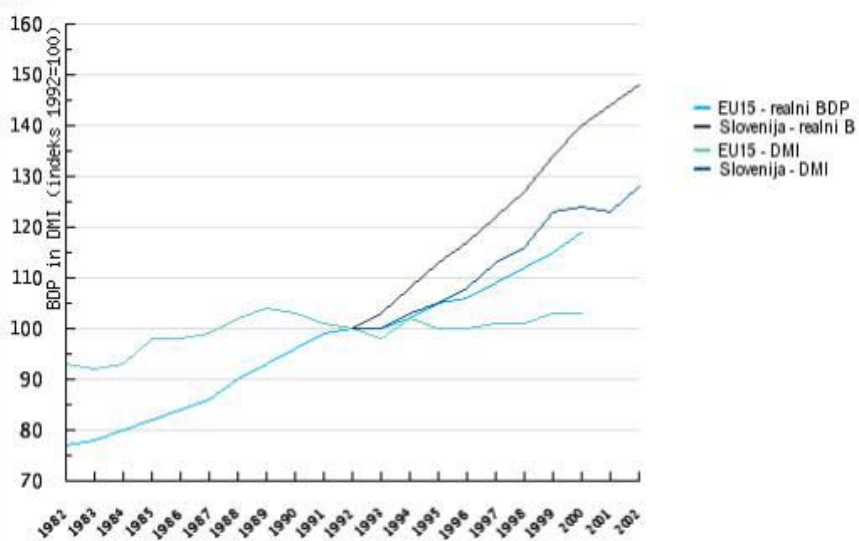
- Strogo izogibanje nastajanju odpadkov
- Zmanjševanje na izvoru
- Ponovna uporaba izdelkov
- Predelava
- Sežiganje
- Odlaganje

Rast količin odpadkov

Navkljub tridesetletnim prizadevanjem okoljske in odpadkovne politike v OECD državah, je rast skupnih količin odpadkov na ravni OECD še zmeraj v razmerju 1:1 z rastjo BDP.

Leto	Količina (tone)	Kg na prebivalca
1981	302.000	161 kg
1987	318.000	163 kg
1991	390.000	196 kg
1994	850.000	428 kg
2001	880.000	440 kg

Poraba naravnih virov

Odziv na izziv

- Tematska strategija preprečevanja in recikliranja odpadkov (2003, tik pred oblikovanjem končnega predloga)
- Tematska strategija rabe naravnih virov (2003)
 - Vsebini obeh strategij vključeni (deklarativno) v nastajajoči nacionalni program varstva okolja

Preprečevanje?

- identificirati najbolj učinkovito kombinacijo potrebnih (zakonodajnih, gospodarskih, prostovoljnih) ukrepov in ciljev za doseganje trajnostnega ravnanja z odpadki

Ukrepi I

- pomanjkljivo poznavanje stroškov in gospodarnosti posameznih oblik predelave odpadkov
- pomanjkljivo poznavanje oblikovanja tokov odpadkov, namenjenih predelavi
- harmonizacija predelovalnih standardov za tehnološke procese (BAT)
- definicija odpadka (kot tržnega blaga)
- delovanje skupnega trga

Ukrepi II

- kvantificirani cilji za predelavo (reciklažo)
- instrumenti za promoviranje preprečevanja in
 - spodbude
 - zelena javna naročila
 - okrepitev IPPC zahtev
 - REACH
- reciklaže
 - dajatve na odlaganje odpadkov
 - krepitev odgovornosti proizvajalcev
 - dodatni tržni mehanizmi in spodbude
 - dodatni predpisi
 - razširitev IPPC zavezancev na celoten sektor
 - določitev standardov kakovosti obratov za predelavo

Ukrepi III

- ukrepi za izboljšanje zakonodajnega okvira, dodatni raziskovalni in razvojni programi ter programi za krepitev povpraševanja po recikliranih materialih

Odpadki v Sloveniji

- Strateški dokumenti (NPVO) – težave z implementacijo, spremljanjem, vrednotenjem, poročanjem, ...
- Osnovna zakonodaja sprejeta
- Več operativnih programov – vprašanje implementacije
- Vzpostavljen osnovni informacijski sistem
- V teku izgradnja infrastrukture (ali gre v pravi smeri?)
- Preprečevanje nastajanja odpadkov sicer deklariran cilj – a deluje bolj kot dekoracija

Preprečevanje nastajanja odpadkov v Sloveniji

- Prepuščeno gospodarstvu – “prostovoljno”
 - “Čista proizvodnja” (ca. 45 podjetij)
 - EkoProfit (ca. 35 podjetij)
- ISO 14000 – EMAS
- Investicije v okoljske naložbe (spremlja SURS)
- Okoljske dajatve – spodbuda za preoblikovanje proizvodnih procesov ali sredstvo za izgradnjo komunalne infrastrukture
- Eko Sklad (kredit)

Preprečevanje nastajanja odpadkov v Sloveniji (nad.)

- Okoli 3000 povzročiteljev odpadkov (več kot 10 ton komunalnih in/ali več kot 5 kg nevarnih odpadkov)
- 572 vrst odpadkov (po klasifikacijskem seznamu)
- Dobra podlaga za določitev
 - Prednostnih industrijskih dejavnosti
 - Prednostnih vrst odpadkov
 - Oblikovanje odzivov (politike, ukrepov, dejavnosti,...)

Preprečevanje nastajanja odpadkov v Sloveniji (nad.)

- Možnosti:
 - Politike in strategije
 - Zakonodaja
 - Ekonomski mehanizmi
 - Instrumenti vzpodbujanja
 - Raziskovanje in razvoj
 - Spreminjanje proizvodnih in potrošniških vzorcev
 - Izobraževanje in obveščanje

Ukrepi? Kateri? Koliko? – 1

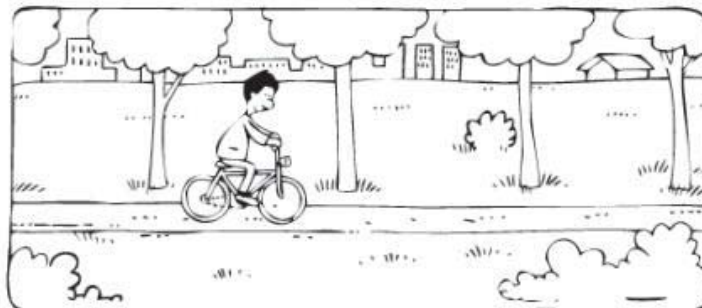
- Pravične/pravilne cene storitev/naravnih virov
- Odstranjevanje “perverznih” podpor/odpustkov
- Subvencije (raziskovanje, razvoj, nove tehnologije)
- Davčne olajšave
- Depoziti
- Krepitev trga recikliranih materialov
- Predplačila

Ukrepi? Kateri? Koliko? – 2

- Razširjena odgovornost proizvajalcev (prevzem izrabljenega proizvoda)
- Krepitev odgovornosti proizvajalcev (vsebnost nevarnih snovi)
- PRTR (EPER, register izpustov in prenosov onesnaževal)
- Prepoved odlaganja (različnih vrst odpadkov)
- Določitev kvot za rabo naravnih virov
- Obratovalni standardi – okoljska dovoljenja

Ukrepi? Kateri? Koliko? – 3

- Kvantificirani cilji na področju preprečevanja
- Ozelenjevanje javnih naročil
- Okoljsko oblikovanje (povratnost, razgradljivost, razstavljivost, nenevarne sestavine,...)
- Tehnična pomoč podjetjem
- Zagotavljanje informacij in izobraževanje
- Obveznosti poročanja (poročilo o trajnostnem razvoju, okoljsko poročilo,...)
- Okoljski znak
- EMAS, ISO 14000,

Hvala za pozornost!

2004 © **Gaja** - Društvo za trajnostni razvoj